

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

НІДЗЕЛЬСЬКА ТЕТЯНА ЛЕОНІДІВНА

УДК631.15/16:005.921:005.336:631.11

**УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 «Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Гудзинський Олексій Дмитрович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
професор кафедри менеджменту
імені проф. Й. С. Завадського

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гудзь Олена Євгенівна,
Державний університет телекомунікацій,
завідувач кафедри менеджменту

кандидат економічних наук,
Рябенко Володимир Володимирович,
Національний університет харчових технологій,
доцент кафедри економіки і права

Захист відбудеться «14» вересня 2017 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.01 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «11» серпня 2017 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Вдовенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Із набуттям незалежності в Україні розпочався перехід до євроінтеграційних процесів, що, у свою чергу, зумовило виникнення конкуренції, оскільки сільськогосподарська галузь була й залишається надважливою для економіки країни. Проте нині вести успішну діяльність сільськогосподарські підприємства можуть лише на основі своєчасної реалізації стратегії та розвитку потенціалу з урахуванням наявного інноваційного аспекту. Зважаючи на це, в сучасних умовах господарювання все більшої актуальності набувають питання стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств, їх спроможності достатньо швидко й з мінімально необхідними витратами реагувати на потреби ринку та зміни зовнішнього і внутрішнього середовища. Проблема розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств у нинішніх ринкових умовах стає все гострішою. Одне з важливих питань, що потребує вирішення, це причини істотних відмінностей у виробничих результатах, ефективності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Одним із основних чинників, що визначає такі відмінності, можна виділити різний рівень стратегічного потенціалу підприємств, а саме різне поєднання виробничих ресурсів і ключових компетенцій, тобто здібностей використовувати наявні ресурси значно ефективніше, ніж конкуренти. Як показує досвід вітчизняних і зарубіжних сільськогосподарських підприємств, за однакових умов функціонування більш успішними і конкурентоспроможними є ті з них, що розвивають внутрішні ресурси і здібності як унікальні джерела конкурентної переваги в динамічному зовнішньому середовищі, а не лише вдосконалюють свою продукцію та бізнес-процеси. Актуальність теми також зумовлена необхідністю удосконалення існуючої системи управління в напрямі зміцнення стратегічного потенціалу на вимогах інтелектуально-креативного підходу з використанням якісно-нових компетенцій до формування її складових.

Широке коло питань, пов'язаних із концептуальними та методичними основами стратегічного управління в цілому, викладено в роботах Р. Акоффа, І. Ансофа, І. Бланка, К. Боумена, В. Геєця, В. Герасимчука, О. Гудзинського, О. Гудзь, Б. Карлофа, Г. Клейнера, Б. Санто, В. Ситника, Дж. Стрікланда, А. Тридіда, А. Томпсона, Д. Шевченко, та ін. Найбільшого розвитку дослідження проблем формування, управління та оцінювання потенціалу підприємств здобули у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених: Б. Андрушківа, В. Блонської, В. Васільєвої, Н. Вдовенко, В. Вітлінського, А. Воронкової, Ю. Вроди, В. Горьового, О. Гудзинського, О. Єрмакова, І. Ігнатєвої, М. Ільчука, С. Кваші, Н. Кирич, Т. Кібук, В. Козловського, А. Колеснікова, Н. Краснокутської, І. Лукінова, В. Ревенка, В. Рябенка, Г. Савіної, О. Сущенко, В. Ткачука, Р. Федоровича, Н. Чухрай, А. Ястремської та інших вчених.

Водночас, незважаючи на цінність проведених наукових досліджень, особливості управління розвитком стратегічного потенціалу сільсько-

господарських підприємств вимагають подальшого вивчення як на регіональному рівні, так і в країні у цілому.

Необхідність вирішення цих проблемних питань та усунення невідповідностей методологічного характеру визначила вибір напряму, актуальність, мету та основні завдання дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено відповідно до науково-дослідної тематики Національного університету біоресурсів і природокористування України за науково-дослідною темою: «Розробка теорії і методології формування системи менеджменту в умовах інституціонально-структурної трансформації економіки України» (номер державної реєстрації 0107U004874), в межах якої автором обґрунтовано концептуальні положення управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи – поглибити теоретико-методичні засади та розробити практичні рекомендації щодо управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств як передумови формування їх конкурентних переваг.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішено такі завдання:

– узагальнити сутнісну характеристику поняття «стратегічний потенціал», узагальнивши теоретичні надбання українських і зарубіжних учених, для забезпечення необхідної теоретичної бази дослідження;

– розкрити особливості управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств для розроблення заходів щодо їх адаптації до динамічних умов зовнішнього та внутрішнього середовища;

– окреслити теоретико-методичні засади оцінки рівня розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств для дослідження особливостей управління цим процесом і виявлення стратегічних можливостей розвитку підприємств;

– з'ясувати основні чинники функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств України і Одеської області, зокрема, для виявлення існуючих тенденцій;

– оцінити сучасний стан управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств для подальшого обґрунтування заходів щодо забезпечення ефективної діяльності їх у довгостроковому періоді;

– сформулювати концептуальний механізм управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств з урахуванням впливу чинників зовнішнього й внутрішнього середовища на функціонування суб'єктів господарювання;

– розробити систему заходів щодо розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств з метою підвищення їх економічної ефективності у довгостроковій перспективі;

– здійснити економіко-математичне прогнозування розвитку та використання стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств з метою визначення пріоритетних стратегічних орієнтирів їх діяльності.

Об'єкт дослідження – процес формування системи управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та практичних засад формування системи управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Поглиблені дослідження здійснено на матеріалах сільськогосподарських підприємств Одеської області.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять методи наукового пізнання соціально-економічних явищ і процесів, фундаментальні положення економічної науки, праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених.

Для вирішення поставлених у роботі завдань було використано як загальнонаукові методи дослідження – аналізу, синтезу, індукції та дедукції, абстрагування, сходження від абстрактного до конкретного, логіко-теоретичного узагальнення, так і спеціальні – методи статистичного аналізу, економетричного, оптимізаційного та сценарного моделювання. Так, історичний метод використано при відображенні еволюції теоретичних наукових концепцій управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств; діалектичний – при вивченні сутнісного розуміння розвитку як стратегічного потенціалу, так і підприємства в цілому; теорію систем, аналіз, синтез і дедукцію – для обґрунтування концепції управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств; ретроспективний аналіз – для визначення особливостей застосування управлінських підходів до дослідження питань розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств; системно-структурний аналіз – для створення методологічних засад формування стратегії підприємства у взаємодії з елементами внутрішнього і зовнішнього економічного середовища; статистичні й аналітичні методи – при оцінці узгодженості та збалансованості впливу економічних факторів і умов на розвиток стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств; економіко-математичне моделювання – при моделюванні й оптимізації основних показників стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств; кореляційно-регресійний аналіз та сценарне моделювання – при прогнозуванні сценаріїв стратегічного розвитку досліджуваних підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичних і практичних засад формування системи управління розвитком сільськогосподарських підприємств. Результати досліджень, які відображають наукову новизну та виносяться на захист, полягають у наступному:

удосконалено:

– методичний підхід, який базується на застосуванні кластерного аналізу в поєднанні з рототабельним центральним композиційним плануванням другого порядку, що дозволить системно відобразити реалії сучасних умов обмеженості всіх видів ресурсів і дасть можливість визначити рівень та ефективність використання елементів потенціалу, усунути диспропорції в їхньому розвитку та визначити стратегічні пріоритети діяльності сільсько-

господарських підприємств за рівнем розвитку їх стратегічного потенціалу, що у довгостроковому періоді забезпечить досягнення ними визначеної мети;

– теоретико-методичні засади формування системи управління розвитком стратегічного потенціалу, що, на відміну від існуючих, враховують технологію процесу формування системи, специфіку сільськогосподарських підприємств, життєві цикли, набір факторів впливу, якісні та кількісні показники стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств, які в процесі змін забезпечують синергетичний ефект, що дасть змогу розглядати таку систему через призму факторів досягнення її головної цілі та створення передумов для нарощування стратегічних потенційних можливостей на перспективу;

– концептуальні засади удосконалення управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів, виявлених на основі SWOT-аналізу сильних та слабких сторін функціонально-ієрархічного простору стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств. На відміну від існуючих, вказаний концептуальний механізм охоплює широкий аспект передумов та методичних прийомів, що покладено в основу обґрунтування: прогнозу розвитку підприємств та їх стратегічного потенціалу за напрямками і типами поведінки, обраними конкурентними стратегіями; механізмів реалізації прогнозних конкурентних переваг;

– науково-методичні підходи прогнозування розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, що дозволить визначити перспективи реалізації довгострокових цілей в умовах обмеженості всіх видів ресурсів та впливу зовнішніх факторів. На відміну від існуючих, прогнозування здійснено за умов реалізації інноваційного сценарію стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств, який враховує використання потенційних їх можливостей;

набули подальшого розвитку:

– тлумачення економічної сутності поняття «стратегічний потенціал», який інтерпретується як сформований і такий, що динамічно розвивається, потенціал можливостей креативного спрямування та якісно нових компетенцій, здатних забезпечувати досягнення цілей підприємств згідно з обраною місією, шляхом маневрування і структурної комбінації його складових і створення додаткових можливостей для реалізації кон'юнктурних стратегій у разі зміни конкурентного середовища та типів поведінки підприємств як соціально-економічних систем;

– методичний інструментарій для проведення оцінки рівня розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, що базується на поєднанні кількісних та якісних оцінок з урахуванням впливу зовнішнього середовища, що сприятиме підвищенню інформативності та цілісності відображення потенційних можливостей сільськогосподарських підприємств для забезпечення реалізації їх стратегічних цілей, підвищенню здатності адекватно реагувати на зміни у зовнішньому й внутрішньому середовищах та зростанню рівня обґрунтованості управлінських рішень;

– підходи щодо систематизації особливостей розвитку сільсько-господарських підприємств та їх впливу на соціально-економічний розвиток сільських територій та добробут населення, що знайшли прояв у визначенні їх ключової ролі у процесі формування ланцюжка «сільськогосподарське підприємство – сільська територія – якість життя сільського населення», які враховують розміри підприємств, особливості менеджменту та розвитку стратегічного потенціалу;

– напрями розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств за рахунок впровадження проекту із вирощування органічної продукції, що дасть змогу підприємствам виробляти екологічно безпечну продукцію, підвищити власний агроекологічний імідж і конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування їх у діяльності сільськогосподарських підприємств, спрямованих на розв’язання проблеми ефективного використання стратегічного потенціалу. Практичне використання пропозицій та рекомендацій щодо розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств забезпечуватиме зміцнення їх фінансового стану та конкурентоспроможності продукції.

Результати дисертаційного дослідження щодо формування системи управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств схвалено та застосовуються Любашівською районною державною адміністрацією; пропозиції щодо забезпечення розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, формування результативної системи управління підприємствами впроваджено в роботу ТОВ ВНФ «Зеленогірське»; практичні рекомендації щодо оцінки та удосконалення системи управління розвитком стратегічного потенціалу реалізуються керівниками і спеціалістами у діяльності ТОВ НВП «Агро-Ритм».

Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі в Національному університеті біоресурсів і природокористування України під час викладання дисциплін «Управління потенціалом підприємства» та «Стратегічне управління».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеною самостійною науковою працею й має наукове та прикладне значення. Усі наукові результати, висновки та пропозиції щодо управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, викладені в роботі, одержано здобувачем особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретико-методичні результати та практичні розробки дисертації доповідалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Problems and prospects of territories' socio-economic development» (м. Опольє, Республіка Польща, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Ефективна економіка та менеджмент: теорія і практика» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства» (м. Кам’янець-Подільський, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасні економіки: реалії сьогодення»

(м. Ужгород, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «From Baltic to Black Sea: National Model of Economic System» (м. Рига, Латвійська Республіка, 2016).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження знайшли відображення в 11 наукових працях загальним обсягом 2,91 друк. арк., з яких 4 статті у наукових фахових виданнях України обсягом 1,33 друк. арк., стаття у науковому фаховому виданні України, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, обсягом 0,32 друк. арк., стаття у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, обсягом 0,5 друк. арк., 5 тез наукових доповідей обсягом 0,76 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Основний зміст дисертації викладено на 178 сторінках комп'ютерного тексту, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел із 152 найменувань. Робота містить 26 таблиць, 37 рисунків та 7 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації, окреслено особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретико-методичні основи управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств**» досліджено еволюцію становлення терміна «стратегічний потенціал»; розглянуто сутнісну характеристику стратегічного потенціалу підприємства і його структуру; визначено особливості управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств; проведено аналіз та узагальнення методів управління та способів оцінювання стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

На основі опрацювання теоретичних надбань вітчизняних та зарубіжних учених обґрунтовано сучасне визначення терміна «стратегічний потенціал», під яким слід розуміти збалансовану систему стратегічних потенційних можливостей внутрішньосистемної та зовнішньої орієнтації, спрямованої на досягнення головної цілі підприємства згідно з обраною його місією. У процесі дослідження встановлено, що стратегічний потенціал підприємства об'єктивно виділився в окрему категорію, завдяки динамічним перетворенням у зовнішньому середовищі, посиленні конкурентної боротьби на всіх ринках, необхідності постійної адаптації підприємств до часто змінюваних потреб споживачів і клієнтів.

Дослідження поглядів учених-економістів стосовно сутності категорії «управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств» дало змогу виокремити основні ознаки: його системне розуміння, що включає в себе складові елементи стратегічного потенціалу; має цільову спрямованість і забезпечує ефективну реалізацію цілей та задоволення інтересів; здатне адаптуватися до динамічних змін зовнішнього і внутрішнього середовища. На основі аналізу й узагальнення позицій науковців удосконалено

зміст поняття «управління розвитком стратегічного потенціалу сільсько-господарських підприємств», що полягає у створенні необхідних умов для кількісно-якісних перетворень та координації дій, спрямованих на запобігання формуванню й усунення протиріч, які виникають як у внутрішньому середовищі підприємства, так і внаслідок його взаємодії із зовнішнім середовищем.

Встановлено, що структуру стратегічного потенціалу слід розглядати як певну взаємозалежну сукупність локальних потенціалів кожного виду ресурсів. Тому базуючись на використанні системного та ресурсного підходів, запропоновано удосконалену структуру стратегічного потенціалу сільсько-господарського підприємства (СПП). Вона включає наступні елементи: виробничо-технологічний, фінансово-економічний, кадровий та організаційно-управлінський потенціали. У свою чергу, кожна із перелічених складових містить ще певну сукупність окремих підсистем. На основі системного підходу, за якого оцінюється як загальна величина СПП, так і величина його елементів, сумарний стратегічний потенціал пропонується розраховувати не як просту суму складових його елементів, а як інтегральний показник через різномірність і часом непорівнянність оцінок окремих елементів, а також необхідність урахування синергетичного ефекту їхньої взаємодії. Визначення ефективності використання стратегічного потенціалу дає змогу виявити співвідношення його складових, оптимізувати їхні пропорції, виявити потреби в усіх видах ресурсів (кадрових, матеріальних, фінансових, виробничо-технологічних, організаційно-управлінських) та ступінь їх використання. За результатами дослідження існуючих методичних засад оцінки рівня та ефективності використання СПП запропоновано удосконалений автором методичний підхід, який надасть можливість приймати оптимальні управлінські рішення при формуванні СПП, правильно обирати подальшу стратегію розвитку підприємства (рис. 1).

Встановлено, що перевагами запропонованої методики є можливість проводити таке оцінювання комплексно, враховуючи важливі аспекти діяльності підприємства, зокрема виробничий, фінансовий, інвестиційний, маркетинговий, управлінський. Тому пропонується прив'язка конкретних показників господарської діяльності підприємства, а не лише експертне оцінювання, яке ґрунтується на суб'єктивних думках окремих експертів. Усе це дає змогу забезпечити більшу об'єктивність оцінювання стратегічного потенціалу.

Узагальнюючи позиції вітчизняних та зарубіжних вчених щодо методів управління розвитком СПП, виявлено достатню їх неоднозначність. Запропоновано удосконалену загальнотеоретичну модель управління останнім, яка включає такі етапи: формування місії, цілей та задач розвитку сільсько-господарського підприємства; визначення факторів, що впливають на розвиток сільськогосподарського підприємства; оцінка СПП та впливу зовнішнього середовища на розвиток сільськогосподарського підприємства; оцінка стратегічної позиції сільськогосподарського підприємства; вибір стратегічного напрямку розвитку сільськогосподарського підприємства; аналіз і вибір варіативних елементів стратегії та стратегічного контролю залежно від

різноманітності шляхів досягнення успіху; реалізація стратегії; стратегічний контроль; оцінка обраної стратегії; подальша реалізація стратегії сільсько-господарського підприємства або її коригування.

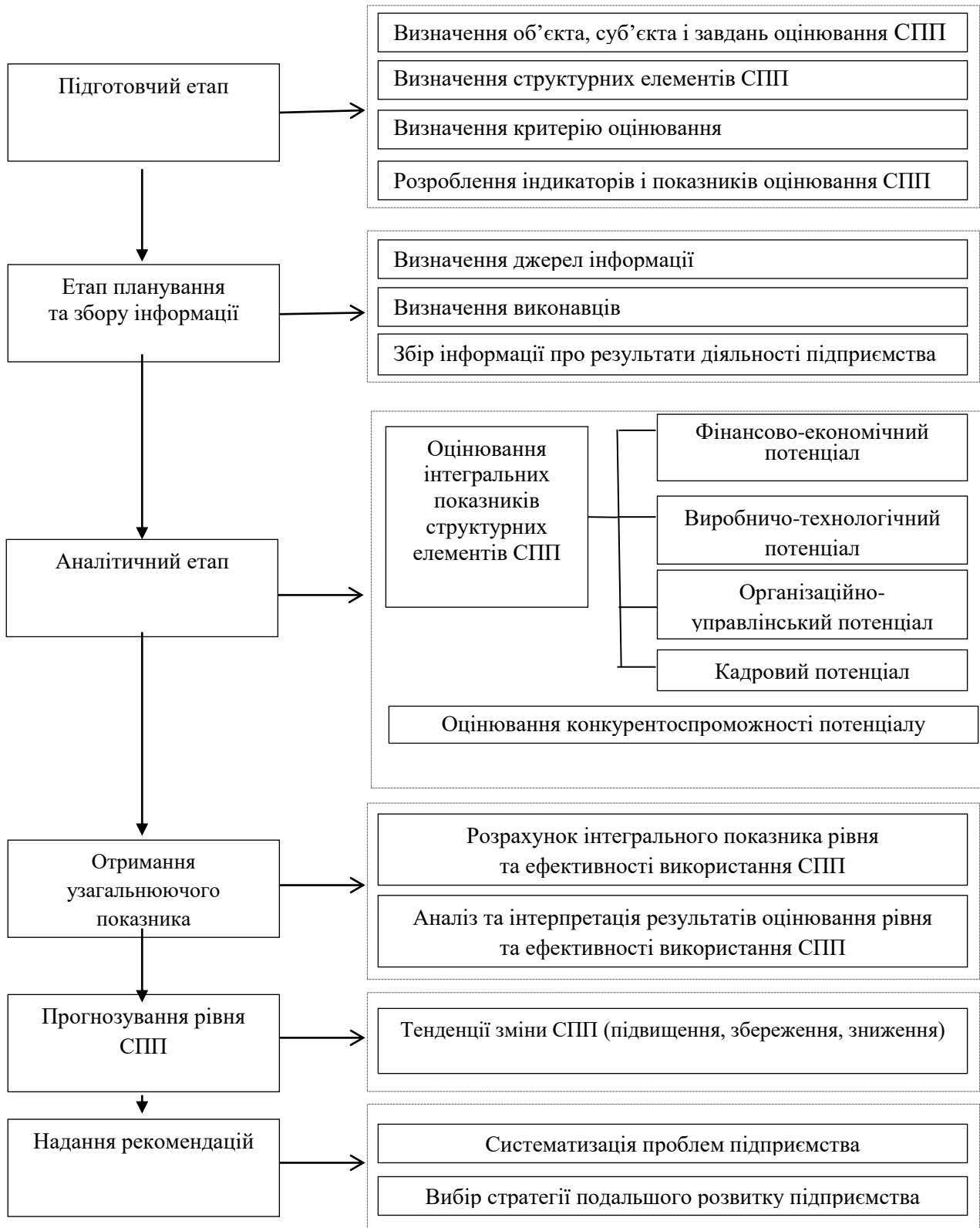

Рис. 1. Етапи оцінювання рівня та ефективності використання стратегічного потенціалу сільськогосподарського підприємства

Використання цієї моделі управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарського підприємства дозволить ефективно впливати на поточний стан та тенденції розвитку підприємства, встановлювати розміри і напрями змін, виявляти більш вагомні фактори такого зростання, складати прогнози й плани подальшого вдосконалення процесів відтворення, використання та управління стратегічним потенціалом.

У другому розділі «**Оцінка управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання**» досліджено стан і тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств України та Одеської області, здійснено оцінку ефективності їх функціонування та рівня розвитку стратегічного потенціалу.

Аналіз стану розвитку аграрного виробництва України дозволив виявити певні тенденції: по-перше, виробництво сільськогосподарської продукції в Україні має позитивну динаміку; по-друге, простежується переорієнтація сільськогосподарських підприємств на виробництво високорентабельної агропродовольчої продукції, зокрема зернових та олійних культур, що не сприяє збалансованому постачанню на ринок інших видів сільськогосподарської продукції та продовольства; по-третє, галузь тваринництва характеризується зменшенням обсягів виробництва м'яса для забезпечення внутрішнього ринку.

У результаті аналізу статистичних даних встановлено, що у 2015 р. в Україні було вироблено сільськогосподарської продукції на суму 239467,3 млн грн, у тому числі в Одеській області 10642,1 млн грн, або 4,4 % від загального обсягу по країні (10 місце). За виробництвом валової продукції рослинництва Одеська область знаходиться на 8 місці (8550 млн грн), за виробництвом валової продукції тваринництва – на 18 місці (2032,1 млн грн).

У дисертаційній роботі проведено моніторинг діяльності сільськогосподарських підприємств Одеської області та Любашівського району зокрема, що мають подібні агрокліматичні умови, вирощують зернові та зернобобові, соняшник, технічні культури; у тваринництві переважає молочне скотарство та вирощування свиней. З'ясовано, що сільськогосподарські підприємства намагаються переорієнтуватися на виробництво рентабельних видів продукції, як на один із способів підвищення доходів господарств. Так, у Одеській області рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва на сільськогосподарських підприємствах зменшується від 20,1 % у 2010 р. до 12,7 % у 2013 р., проте у 2015 р. він досягає 39,1 %. Причому рентабельність рослинництва становить 41,8 %, тоді як галузь тваринництва є збитковою – мінус 5,4 %. У Любашівському районі рентабельність сільськогосподарської продукції в середньому за 2010–2015 рр. склала 16,3 %. Щодо тваринництва, то ця галузь залишається збитковою – виробництво тваринницької продукції більш трудомістке, тут позначається недостатність кормової бази, відсутність інвестицій (табл. 1).

Науково обґрунтовано систему оціночних показників, які дозволять оптимально описати і змодельовати механізм формування СПП та запропонувати на цій основі раціональний підхід щодо удосконалення існуючої

системи управління стратегічним потенціалом. Оцінювання стратегічного потенціалу на основі чотирьох складових його функціональних потенціалів і ключових компетенцій проводилося на прикладі чотирнадцяти сільсько-господарських підприємств Любашівського району Одеської області, площа земельних угідь яких становить 64,3 % від загальної в районі.

Таблиця 1

Динаміка рівня рентабельності виробництва основних видів продукції сільського господарства, %

Показник	Рік				Різниця з попереднім роком, %
	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	
Одеська область					
Продукція сільського господарства	20,1	12,7	28,7	39,1	10,4
Продукція рослинництва	26,6	15,3	31,7	41,8	10,1
Зерно	13,6	6,5	27,3	33,4	6,1
Насіння соняшнику	65,1	29,4	41,9	53,3	11,4
Цукрові буряки	-15,4	-	-	-	-
Овочі відкритого ґрунту	16,1	-0,6	23,1	60,7	37,6
Картопля	68,7	73,6	43,7	68,0	24,3
Продукція тваринництва	-18,1	-14,8	-9,8	-5,4	4,4
Молоко та молочні продукти	8,0	-2,2	-0,3	-5,1	-4,8
М'ясо:					
великої рогатої худоби	-42,5	-43,5	-34,4	-28,2	6,2
свині	-18,9	-6,7	0,4	2,8	2,4
птиця	-63,4	-52,8	-21,3	-34,6	-13,3
Яйця	-11,2	10,6	-23,2	27,1	50,3
Любашівський район					
Продукція сільського господарства	17,9	12,8	18,9	15,7	-3,2
Продукція рослинництва	20,1	14,4	19,7	15,6	-4,1
Продукція тваринництва	-13,7	-30,3	-3,3	20,1	23,4

Примітка. Побудовано на основі даних Державної служби статистики України

Як інструмент формування та уточнення гіпотези функціонування досліджуваного об'єкта (стратегічного потенціалу) було використано концептуальну модель системи «стратегічний потенціал підприємства». Функціонально-структурні зв'язки в моделі між елементами системи дозволили визначати роль і призначення підсистем стосовно цілого, оцінити взаємозалежність окремих елементів системи. Застосування ротабельного центрального композиційного планування другого порядку та обробка даних за допомогою пакета прикладних програм STATISTICA10: Automated Neural Networks дали можливість отримати дендограму оцінки ступеня та напрямів впливу факторів стратегічного потенціалу підприємства у наступному вигляді (рис. 2).

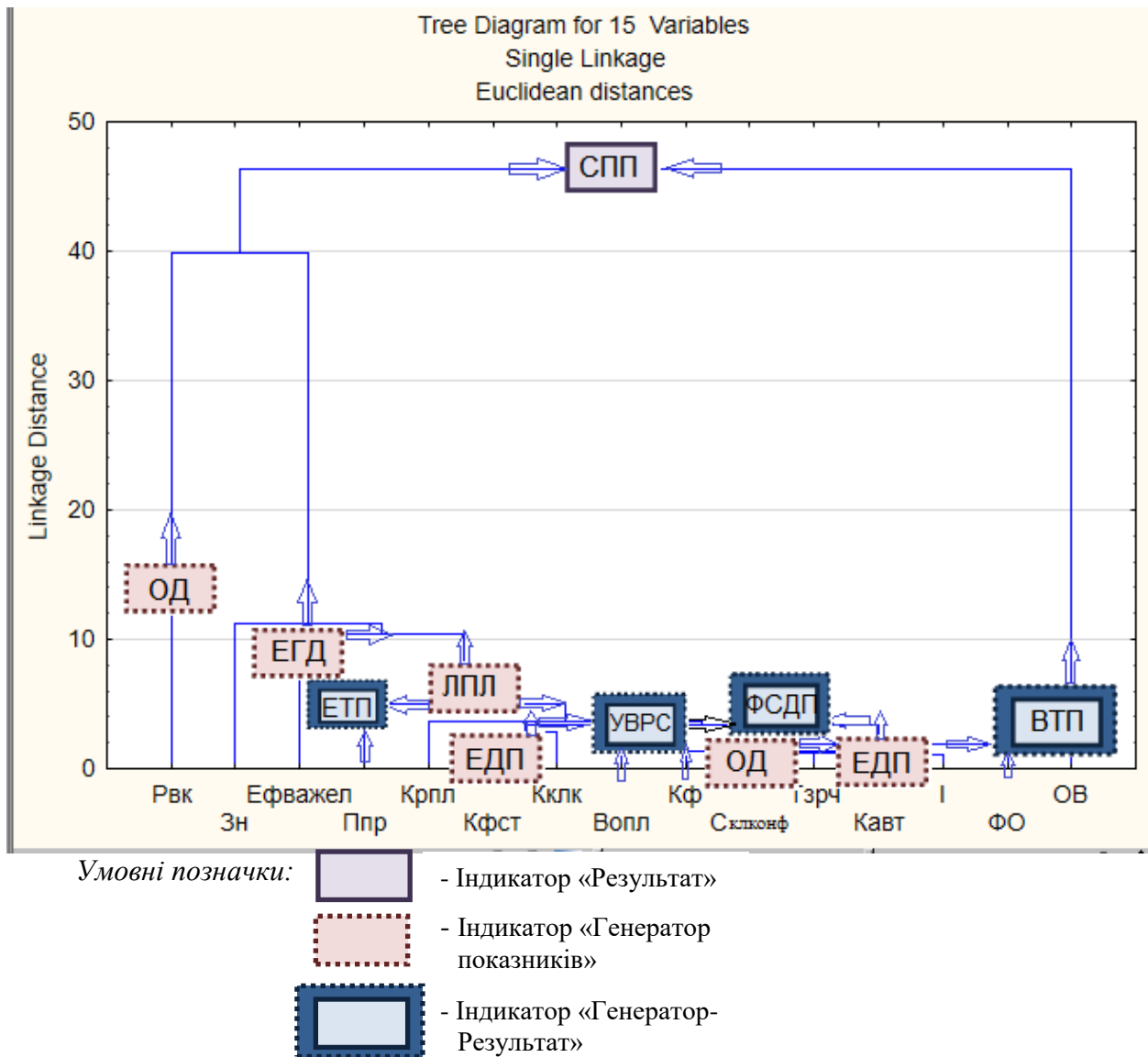

Рис. 2. Рототабельне центральне композиційне планування когнітивної карти моделі стратегічного потенціалу (лістинг програми Automated Neural Networks)

Побудований для аналізу проблеми визначення величини стратегічного потенціалу підприємства якісний граф вказує на те, що основними генераторами показників (дроселюючими факторами) є фінансово-економічний потенціал та організаційно-управлінський потенціал. Відповідно до обґрунтованої системи індикаторів величини СПП, які відображають стан найважливіших його елементів, проведено кластеризацію досліджуваних сільськогосподарських підприємств за досягнутим рівнем розвитку окремих складових, у результаті чого було отримано чотири кластери. Для того, щоб намітити орієнтири розвитку стратегічного потенціалу рівень розвитку окремих його складових представлено у матричному вигляді, де по осі абсцис розміщено один з індикаторів «Генераторів показників» дроселюючий фактор – організаційно-управлінський потенціал, а по осі ординат – фінансово-економічний потенціал; за індикатор «Результат» обрано виробничо-технологічний потенціал (рис. 3).

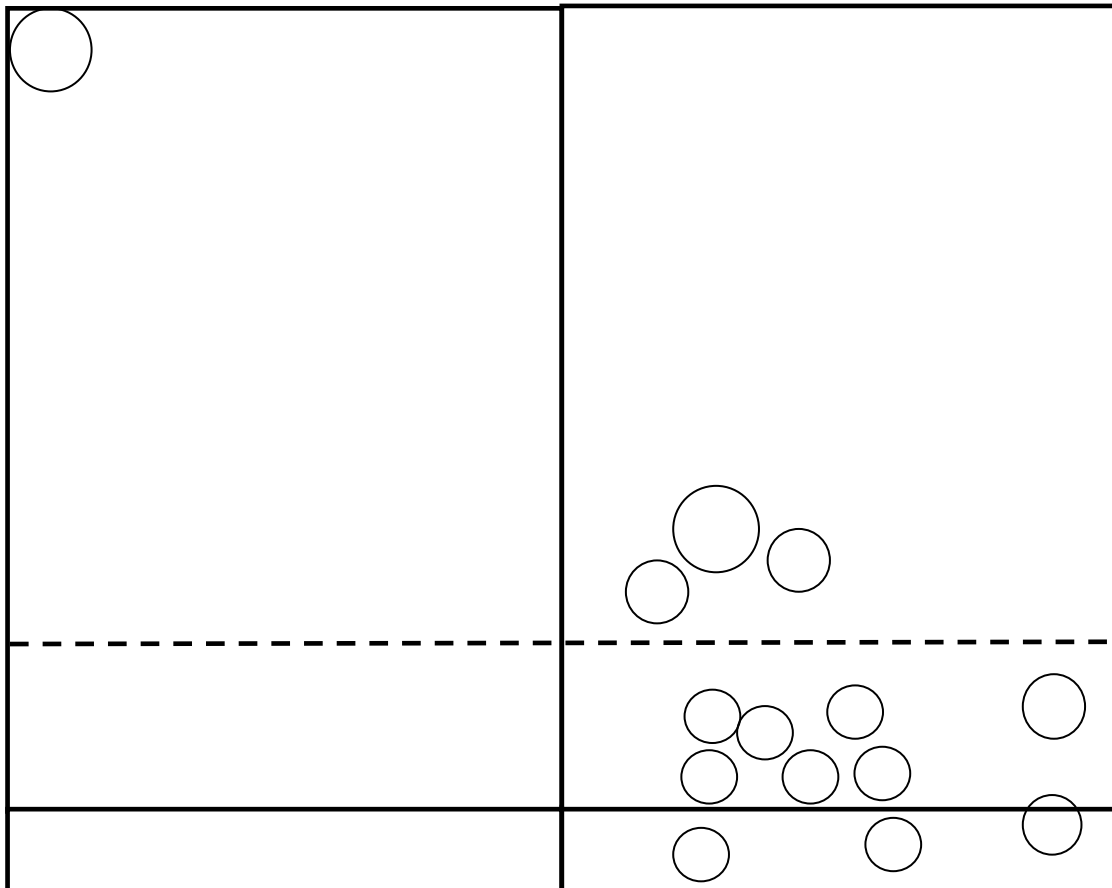

Рис. 3. Розподіл сільськогосподарських підприємств за рівнем розвитку складових стратегічного потенціалу

Примітки: П1 – ПП «Універсал»; П2 – ТОВ «Савранський завод продтоварів»; П3 – ТОВ «ВНФ Зеленогірське»; П4 – ТОВ «НВП Агроритм»; П5 – ТОВ «Тілігул»; П6 – ФГ «Обрій»; П7 – ФГ «Шевченко»; П8 – СВК «Агросвіт»; П9 – ФГ «Мечта»; П10 – ТОВ «Кодима»; П11 – ФГ «Гранат»; П12 – ФГ «Стрілець»; П13 – ФГ «Основа-2»; П14 – ТОВ ім. Піддубного.

Матриця чітко поділена на чотири сегменти: квадрант селективного зростання, куди потрапило одне підприємство першого кластера; квадрант ревізії видів діяльності, куди не потрапило жодне підприємство; квадрант активного зростання, куди потрапили три підприємства четвертого кластера та квадрант захисту конкурентних позицій, куди потрапили підприємства другого та третього кластерів.

Проведене в дисертації дослідження дозволило обґрунтувати основні напрями розвитку окремих сільськогосподарських підприємств та їх стратегічні пріоритети, що включають різноманітні різновиди росту (концентрований, інтегрований, диверсифікований), причому доведено доцільність впровадження істотних підходів і включення ряду прямих і непрямих заходів із розвитку споріднених і підтримуючих видів діяльності.

Проведені дослідження надали можливість встановити, що сформована система управління якістю у сільськогосподарських підприємствах є потужним

інструментом безперервного вдосконалення діяльності підприємства і джерелом економічних вигод, а також дозволяє забезпечити високий рівень задоволеності споживачів, власного персоналу, взаємодії з постачальниками і досягнення високих фінансових результатів.

У третьому розділі «**Напрями вдосконалення управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств**» запропоновано концептуальні засади формування системи вдосконалення управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, обґрунтовано систему заходів щодо розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, здійснено прогнозування розвитку та використання стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Розроблено та обґрунтовано механізм управління СПП, що дозволяє враховувати вплив різних чинників внутрішнього й зовнішнього середовища на функціонування суб'єкта господарювання. Це особливо важливо, коли йдеться про управління сільськогосподарськими підприємствами, при виборі стратегії яких необхідно враховувати комплексний вплив усіх чинників, що впливають на розвиток потенціалу (рис. 4). Представлений механізм поділено на три блоки: організаційний, технологічний та аналітико-оціночний. Він передбачає сукупність управлінських дій, що забезпечують на всіх етапах життєвого циклу розвиток стратегічного потенціалу підприємства, тобто системи ресурсів і джерел їх наповнення, які воно має у своєму розпорядженні, зв'язків, можливостей і менеджерських здібностей, що направлені на забезпечення його розвитку. СПП виступає стратегічним ресурсом підприємства, що забезпечує йому стійкість у динамічному зовнішньому середовищі.

Для набуття і збереження конкурентних переваг і формування ефективної стратегії розвитку сільськогосподарське підприємство повинно, насамперед, орієнтуватися на новітні (інноваційні) технології виробництва рослинницької продукції, серед яких важливе місце відводиться органічному виробництву. На прикладі одного із сільськогосподарських підприємств Одеської області ТОВ «Тілігул», було запропоновано проект із вирощування органічної сої та озимої пшениці на фураж, оскільки світовий попит на органічну сою на фураж продовжує зростати за стрімкого розвитку органічного тваринництва. Встановлено, що прибуток від реалізації продукції, вирощеної за органічними стандартами навіть уже в перший рік дозволяє забезпечити високу рентабельність з урахуванням витрат на сертифікацію, податки та оренду. Найбільшу прибутковість виробник отримає на третій рік, коли соя на фураж набуде статусу органічної з ціною вище мінімум у 1,4 раза, а прибуток – у 2,1 раза. Відповідно ціна на органічну озиму пшеницю на фураж також зросте на 42 %, що спільно із зростанням урожайності сприяє зростанню прибутку. Представлений проект з вирощування органічної сої та озимої пшениці на фураж можна застосувати у досліджуваних підприємствах, які віднесені до другого кластера, які за рівнем розвитку стратегічного потенціалу є типопредставниками всієї вибірки.

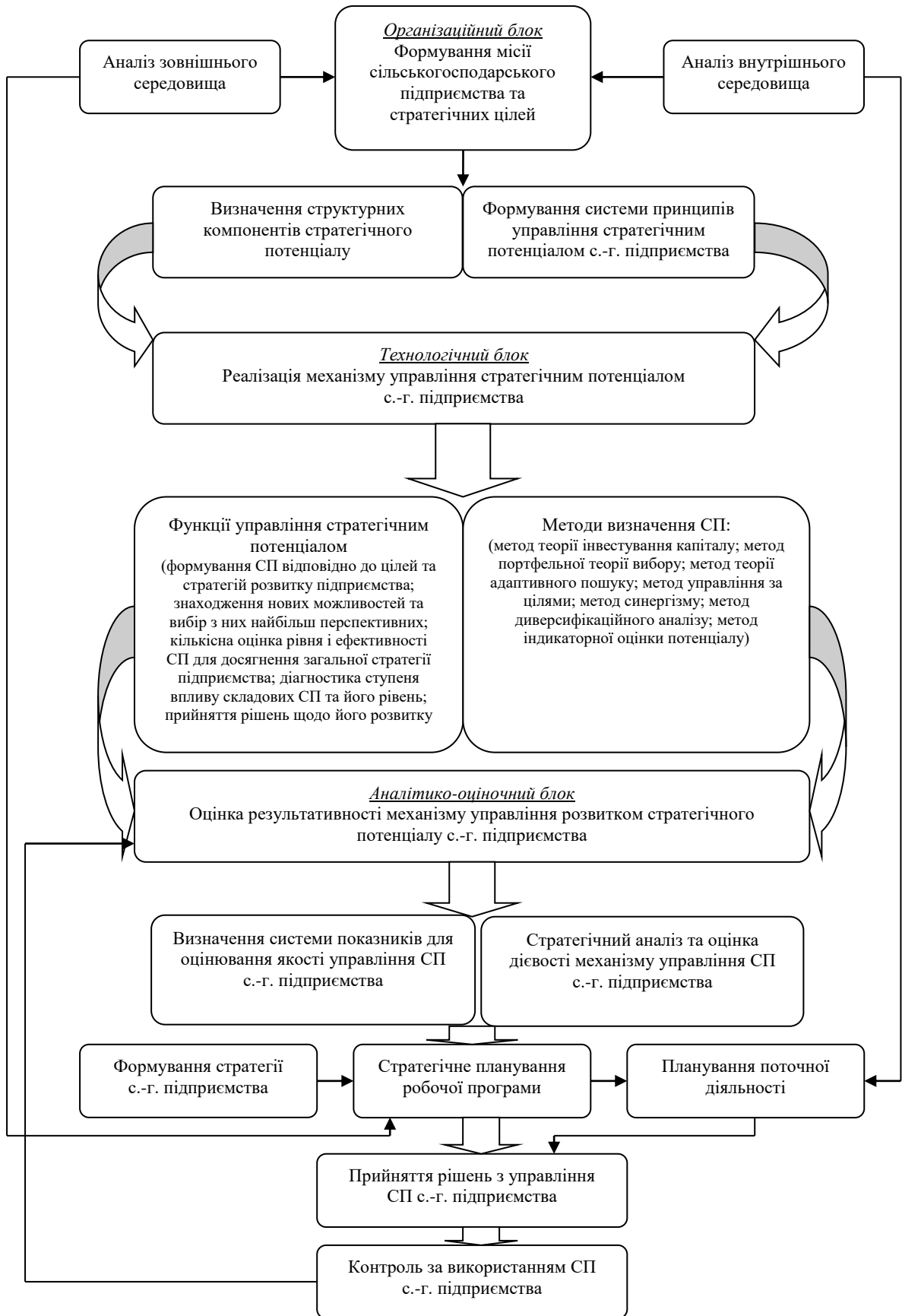

Рис. 4. Механізм управління стратегічним потенціалом сільськогосподарського підприємства

Обґрунтовано застосування економіко-математичного моделювання за допомогою використання побудови номограм, що дозволило розрахувати значення факторів моделей, відповідних максимальному значенню СПП. Це уможливило провести дослідження варіантів використання складових стратегічного потенціалу для досягнення позитивної динаміки ринкової вартості, що є відображенням процесів сталого розвитку підприємств в умовах модернізації економіки (рис. 5).

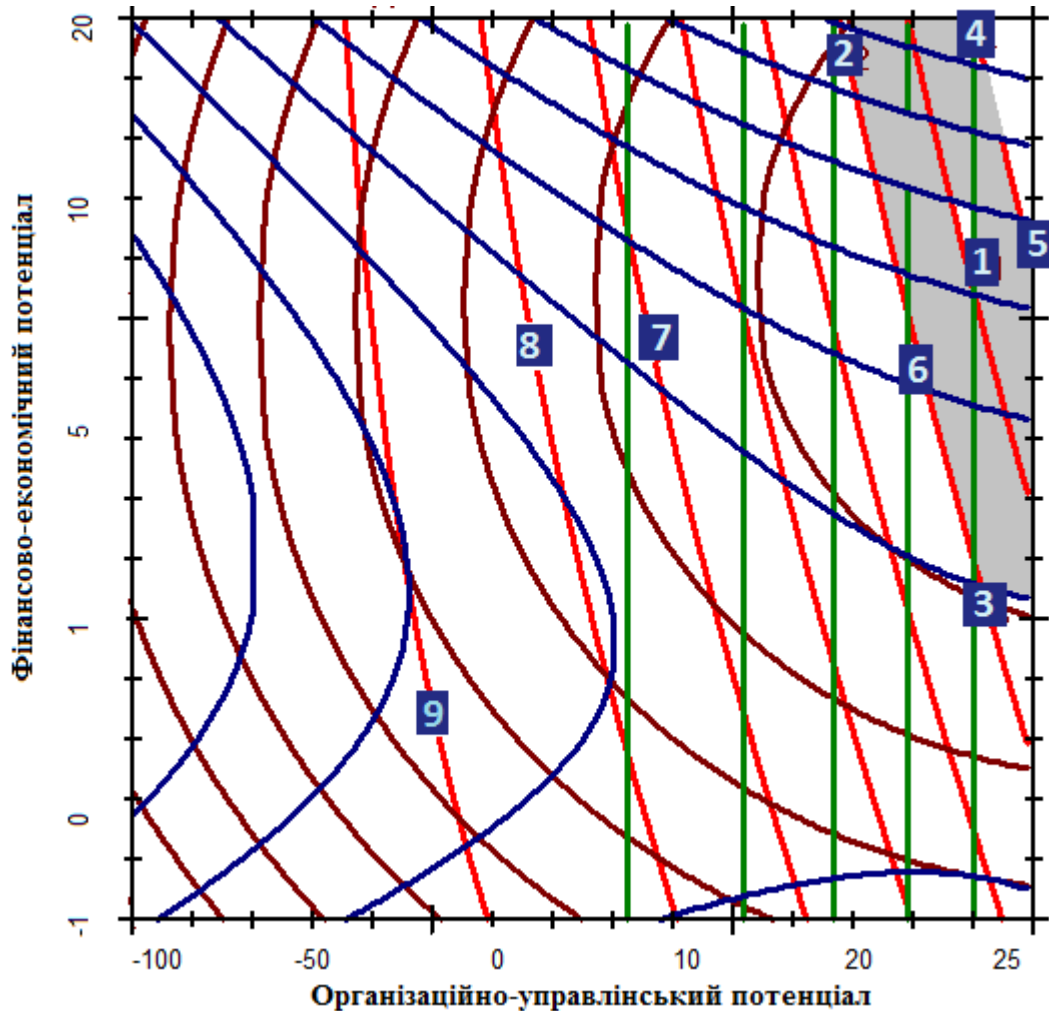

Рис. 5. Рішення номограм оптимізації стратегічних потенціалів за допомогою критерію згоди Пірсона (лістинг програми STATISTICA10) та варіантів розвитку стратегічного потенціалу досліджуваних підприємств відповідно до кластерів

Примітки: зона 4/5 – оптимістичний варіант розвитку; зона 1 – песимістичний варіант розвитку стратегічного потенціалу першого кластера; зона 2/6 – оптимістичний варіант розвитку; зона 3 – песимістичний варіант розвитку стратегічного потенціалу четвертого кластера; зона 7 – оптимістичний варіант; зона 8 – песимістичний варіант розвитку стратегічного потенціалу третього кластера; зона 8 – оптимістичний варіант; зона 9 – песимістичний варіант розвитку стратегічного потенціалу другого кластера.

Здійснено прогноз динаміки розвитку стратегічного потенціалу досліджуваних підприємств за виявленими в результаті рішення номограм оптимістичних (інноваційних) та песимістичних (інерційних) варіантів розвитку. В основі інерційного (песимістичного) варіанту розвитку знаходиться консервація аграрної та експортно-сировинної моделі розвитку при обмеженому розвитку стратегічного потенціалу досліджуваних сільськогосподарських підприємств. Оптимістичний варіант базується на інноваційному підході і передбачає переведення економіки досліджуваних сільськогосподарських підприємств на якісно нову траєкторію розвитку, де за основу слугує нова якість економічного зростання. Цей варіант розвитку передбачає прорив у розвитку техніки і технології, а також реалізацію напрямів, орієнтованих на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва на основі взаємодоповнюючих, а не на взаємозамінюючих чинників. Реалізація інноваційного сценарію розвитку базується на розробленій моделі стратегічної концепції розвитку, основною ідеєю якої є забезпечення високої конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на основі розвитку стратегічного потенціалу та нової якості економічного зростання. Інноваційний варіант досить повно відповідає імперативі довгострокової конкурентоспроможності і тільки інноваційний сценарій може виступати як цільовий для розвитку сільськогосподарських підприємств, оскільки тільки він повною мірою дозволяє реалізувати стратегічні пріоритети розвитку галузі в цілому.

Проведені дослідження дозволили встановити, що сформована система управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств є потужним інструментом безперервного вдосконалення діяльності та розвитку підприємства і джерелом економічних вигід, а також дозволяє забезпечити високий рівень задоволеності споживачів, власного персоналу, взаємодії з постачальниками і досягнення високих фінансових результатів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі викладено теоретико-методичні основи та запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення системи управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Отримані результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. На основі аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури визначено пріоритети щодо управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, виявлено неоднозначність у розкритті сутності поняття «стратегічний потенціал». Ґрунтовно розкрито й уточнено поняття «стратегічний потенціал» у контексті системного підходу до його динамічного розвитку в органічній єдності складових потенціалу: креативного мислення, якісно нових компетенцій, ціннісних орієнтирів, типів поведінки, структурних комбінацій ресурсного потенціалу та системи потенційних можливостей, потенціал здатності керівного центру зі стратегічним орієнтиром створювати на перспективу передумови для ефективного функціонування підприємств,

виконуючи зобов'язання перед суб'єктами за інтересами при розв'язанні задач екологічного, соціального, інтелектуального, економічного, інноваційного, конкурентоспроможного спрямування.

2. Дослідження існуючих наукових підходів дозволило поглибити теоретико-методичні засади формування системи управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств, що базуються на основі реалізації системно-комплексного, структурно-інформаційного, ресурсно-функціонального та об'єктно-цільового підходів до формування вказаної системи, що реалізована замкнутим спіральним циклом забезпечення результативності, генерує виникнення/отримання синергетичного ефекту, інтегруючого за рахунок поєднання результатів нарощення і раціонального використання усіх груп (або пріоритетних на певному етапі розвитку) стратегічного потенціалу, у контексті досягнення цільового орієнтуру зростання при заощадженні ресурсів, резервів і можливостей різної природи з метою запровадження у практику господарювання результативних схем мікроекономічного регулювання діяльності суб'єктів господарювання.

3. Запропоновано методичний підхід до оцінки рівня розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств на основі визначених показників, які згруповані за виробничо-технологічним, фінансово-економічним, кадровим, організаційно-управлінським аспектами з урахуванням впливу зовнішнього середовища. Застосування розгорнутого методу оцінки рівня розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств дає можливість отримати статичне уявлення про стан підприємств та дослідити динаміку змін показників, визначити міру впливу різноманітних факторів та здійснити прогнозування стратегічного розвитку підприємств. Структура алгоритму оцінки розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств орієнтована на системний підхід до проблем функціонування сільськогосподарських підприємств, має ієрархічний характер і передбачає виявлення показників-індикаторів та показників-чинників стратегічного розвитку.

4. Узагальнення характеристик сучасного стану та рівня економічного розвитку сільськогосподарських підприємств свідчить про вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на досліджувані підприємства Одеської області. Встановлено, що Одеська область є одним з найбільш перспективних регіонів України щодо розвитку сільського господарства за рахунок використання наявного стратегічного потенціалу. Визначено, що у 2015 р. в Одеській області 92,5 % сільськогосподарських підприємств отримали прибуток, що є одним із найвищих показників по Україні. Разом із тим, виявлено тенденцію щодо збитковості галузі тваринництва, відповідно основна частка припадає на рослинницьку галузь – а саме виробництво зернових та зернобобових і олійних культур.

5. У результаті дослідження запропоновано методичний підхід до оцінки рівня розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств на основі комплексного зонування і кластеризації. Це дозволило визначити основні напрями розвитку окремих сільськогосподарських підприємств та їх

стратегічні пріоритети, що включають різноманітні різновиди росту (концентрований, інтегрований, диверсифікований), причому доведено доцільність впровадження істотних підходів і включення ряду прямих і непрямих заходів із розвитку споріднених і підтримуючих видів діяльності. Виявлені сильні потенційні можливості складових елементів стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств запропоновано використовувати при обґрунтуванні рішень щодо композиційно-структурної раціональності цих складових та нейтралізації загроз при реалізації програми антикризової діяльності підприємств.

6. Концепція розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств на засадах сформованих передумов функціонально-забезпечуючого, кластерного, прогнозного спрямування та системно-цільового підходу і теоретико-методичного забезпечення є науковою основою удосконалення управління розвитком стратегічного потенціалу в системі збалансованих його складових елементів. Така концепція виступає передумовою розроблення сценаріїв управління розвитком стратегічного потенціалу підприємств та ґрунтується на принципах системності та комплексності, що забезпечує ефективність пошуку резервів підвищення результативності системи управління стратегічним розвитком сільськогосподарських підприємств. Запропонований підхід надає змогу керівникові вирішувати завдання щодо управління розвитком стратегічного потенціалу підприємств, забезпечуючи їх взаємодію із завданнями оперативного управління, і може бути інтегрований в контур систем підтримки прийняття рішень відповідного призначення.

7. Доведено необхідність активізації підприємницької діяльності та зміцнення стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств за рахунок поширення органічного землеробства. Для цього запропоновано використовувати модель формування оптимального асортиментного портфеля органічної продукції за рахунок вирощування органічної сої на фураж у разі переходу від традиційної технології впродовж чотирьох років із додатковим урахуванням ринкових цін, кон'юнктури, сівозмін та інших умов екологічного виробництва. Це дозволяє максимізувати доходи сільськогосподарського виробника і дотримуватися всіх технологічних вимог та принципів органічного сільського господарства. Практичне використання моделі для формування оптимального асортименту органічної продукції дозволило підвищити дохід з 1 га на 58 % порівняно з виручкою, одержаною до застосування моделі.

8. Обґрунтування основних напрямів розвитку стратегічного потенціалу підприємств за типами їх поведінки та обраними стратегіями запропоновано здійснювати в розрізі виділених кластерів, сформованих методичних прийомів, використовуючи результати моделювання реалістичного напрямку розвитку складових потенціалу. За результатами розрахунку запропонованого критерію уможливується розподіл досліджуваних сільськогосподарських підприємств на окремі групи та формування стратегічних імперативів розвитку для кожної із них відповідно до фактичної ситуації та з урахуванням наукового передбачення перспектив функціонування кластера.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Нідзельська Т. Л. Формування стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств // Інноваційна економіка. 2013. № 8. С. 128–130.
2. Нідзельська Т. Л. Оцінка результативності управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 11. Ч. 5. С. 57–59.
3. Нідзельська Т. Л. Формування концептуального механізму управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 14. Ч. 3. С. 61–65.
4. Нідзельська Т. Л. Формування результативної системи управління розвитком стратегічного потенціалу підприємств: [Електронний ресурс] // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 534–536. Режим доступу до ресурсу: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/110.pdf>.

Стаття у науковому фаховому виданні України,

включеному до міжнародних наукометричних баз даних

5. Забуранна Л. В., Нідзельська Т. Л. Методичні підходи до оцінювання стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств // Актуальні проблеми економіки. 2016. № 3 (177). С. 142–150. *(Здобувачем розроблено систему оціночних показників, які надають можливість оптимально описувати і моделювати механізм формування стратегічного потенціалу та проводити кластерний аналіз сільськогосподарських підприємств за рівнем розвитку окремих складових стратегічного потенціалу).*

Стаття у науковому виданні,

включеному до міжнародних наукометричних баз даних

6. Нідзельська Т. Л. Аналіз стратегічного потенціалу як основа розвитку підприємства // Молодий вчений. 2015. № 4 (19). С. 15–18.

Тези наукових доповідей:

7. Нідзельська Т. Л. Методичні засади дослідження та оцінки управління розвитком стратегічного потенціалу підприємства // From Baltic to Black Sea: National Model of Economic System: International Scientific Conference, с. Riga, March 25, 2016 year: abstract. Riga, 2016. P. 182–186.
8. Нідзельська Т. Л. Управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств // Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development: Collections of Materials of the 3-rd International Scientific Conference, с. Opole, April 29 – May 3, 2014 year: abstract. Opole, Poland, 2016. P. 86–88.
9. Нідзельська Т. Л. Складові стратегічного потенціалу підприємства // Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства: Міжнародна науково-практична конференція, м. Кам'янець-Подільський, 21–22 листопада 2014 року: тези доповіді. Кам'янець-Подільський, 2014. С. 185–188.

10. Нідзельська Т. Л. Принципи оцінки та аналізу стратегічного потенціалу підприємств // Ефективна економіка та менеджмент: теорія і практика: Міжнародна науково-практична конференція, м. Дніпропетровськ, 14–15 листопада 2014 року: тези доповіді. Дніпропетровськ, 2014. С. 89–91.

11. Нідзельська Т. Л. Роль стратегічного потенціалу в управлінні сільськогосподарськими підприємствами // Актуальні проблеми сучасної економіки: реалії сьогодення: Міжнародна науково-практична конференція, м. Ужгород, 6–7 березня 2015 року: тези доповіді. Ужгород, 2015. С. 120–123.

АНОТАЦІЯ

Нідзельська Т. Л. Управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» – Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2017.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних, методичних та практичних аспектів управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств як передумови формування їх конкурентних переваг. У ході вивчення й узагальнення вітчизняних та зарубіжних літературних джерел уточнено сутність поняття «стратегічний потенціал сільськогосподарських підприємств», систематизовано теоретико-методичні засади формування системи управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств з урахуванням факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Удосконалено методичні підходи до оцінки системи управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Проаналізовано стан та тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств, проведено оцінку сучасного стану управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств для подальшого обґрунтування заходів щодо забезпечення ефективної діяльності їх у довгостроковому періоді.

Запропоновано концептуальний підхід щодо управління розвитком стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств з урахуванням впливу чинників зовнішнього й внутрішнього середовища на функціонування суб'єктів господарювання, здійснено економіко-математичне прогнозування розвитку та використання стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств з метою визначення пріоритетних стратегічних орієнтирів їх діяльності. На основі узагальнення вітчизняного та міжнародного досвіду розроблено систему заходів щодо розвитку стратегічного потенціалу сільськогосподарських підприємств з метою підвищення їх економічної ефективності у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: стратегічний потенціал, розвиток, сільськогосподарські підприємства, управління, прогнозування, кластерний аналіз.

АННОТАЦИЯ

Нидзельская Т. Л. Управление развитием стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 «Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности)». – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2017.

Диссертация посвящена исследованию теоретических, методических и практических аспектов управления развитием стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий как предпосылки формирования их конкурентных преимуществ. В ходе изучения и обобщения отечественных и зарубежных литературных источников уточнена сущность понятия «стратегический потенциал сельскохозяйственных предприятий», систематизированы теоретико-методические основы формирования системы управления развитием стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий с учетом факторов внешней и внутренней среды. Усовершенствованы методические подходы к оценке системы управления развитием стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий. Исследование существующих научных подходов позволило углубить теоретико-методические основы формирования системы управления развитием стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий, основанных на реализации системно-комплексного, структурно-информационного, ресурсно-функционального и объектно-целевого подходов к формированию данной системы, которая реализована замкнутым спиральным циклом обеспечения результативности, генерирует возникновение/получение синергетического эффекта, интегрирующего за счет сочетания результатов наращивания и рационального использования всех групп (или приоритетных на определенном этапе развития) стратегического потенциала в контексте достижения целевого ориентира роста при сохранении ресурсов, резервов и возможностей различной природы с целью внедрения в практику хозяйствования результативных схем микроэкономического регулирования деятельности субъектов хозяйствования.

Проанализировано состояние и тенденции развития сельскохозяйственных предприятий, проведена оценка современного состояния управления развитием стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий для дальнейшего обоснования мероприятий по обеспечению эффективной деятельности их в долгосрочном периоде. Предложен методический подход к оценке уровня развития стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий на основе комплексного зонирования и кластеризации, который позволил определить основные направления развития отдельных сельскохозяйственных предприятий и их стратегические приоритеты, включающие различные виды роста (концентрированный, интегрированный диверсифицированный).

Предложен концептуальный подход к управлению развитием стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий с учетом

влияния факторов внешней и внутренней среды на функционирование субъектов хозяйствования, осуществлено экономико-математическое прогнозирование развития и использования стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий с целью определения приоритетных стратегических ориентиров их деятельности. На основе обобщения отечественного и международного опыта разработана система мероприятий по развитию стратегического потенциала сельскохозяйственных предприятий с целью повышения их экономической эффективности в долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: стратегический потенциал, развитие, сельскохозяйственные предприятия, управление, прогнозирования, кластерный анализ.

ANNOTATION

Nidzelska T. L. Management of the development of strategic potential of agricultural enterprises. – The Manuscript.

Dissertation for obtaining scientific degree of Candidate of Economic Science in the specialty 08.00.04 Economics and Management of Enterprises (by the types of economical activity). – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2017.

The dissertation is devoted to the study of theoretical, methodological and practical aspects of the development of strategic potential of agricultural enterprises as a prerequisite for the formation of their competitive advantages.

In the course of studying and generalization of domestic and foreign literary sources the essence of the concept «strategic potential of agricultural enterprises» is specified, the theoretical and methodical principles of forming a management system for the development of the strategic potential of agricultural enterprises are taken into account, taking into account the factors of the external and internal environment. The methodical approaches to assessing the management system for the development of strategic potential of agricultural enterprises have been improved.

The state and trends of agricultural enterprises development are analyzed, an assessment of the current state of management of the development of strategic potential of agricultural enterprises for further substantiation of measures to ensure their effective operation in the long-term.

The conceptual approach to management of development of strategic potential of agricultural enterprises with consideration of influence of factors of external and internal environment on functioning of economic entities is offered, economical-mathematical forecasting of development and use of strategic potential of agricultural enterprises with the purpose of determination of the priority strategic guidelines of their activity is carried out. On the basis of generalization of domestic and international experience a system of measures for the development of strategic potential of agricultural enterprises has been developed in order to increase their economic efficiency in the long run.

Key words: strategic potential, development, agricultural enterprises, management, forecasting, cluster analysis.